

*Р. І. Ісаков***ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИРАЖЕНОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ
Й АФЕКТИВНОЇ СИМПТОМАТИКИ У ЖІНОК, ХВОРИХ НА ДЕПРЕСИВНІ РОЗЛАДИ РІЗНОГО ГЕНЕЗУ***Г. І. Ісаков***Сравнительный анализ выраженности психосоциальной дезадаптации и аффективной симптоматики у женщин с депрессивными расстройствами различного генеза***R. I. Isakov***Comparative analysis of psychosocial disadaptation and efficient symptomatics in women with depressive disorders of different geneses**

Мета роботи — дослідити особливості взаємозв'язків вираженості психосоціальної дезадаптації й афективної симптоматики у жінок з депресивними розладами різного генезу для визначення в подальшому вузькоспецифічних мішеней диференційованої психосоціальної реабілітації цього контингенту пацієнтів.

Обстежено 252 жінки, яким був встановлений діагноз депресивного розладу: 94 особи з депресивним розладом психогенного генезу (F43.21), 83 жінки з ендогенною депресією (F32.0, F32.1, F32.2, F32.3; F33.0, F33.1, F33.2, F33.3; F31.3, F31.4, F31.5) та 75 пацієнток з депресивним розладом органічного генезу (F06.3).

Для ідентифікації та вимірювання вираженості психосоціальної дезадаптації нами була розроблена оригінальна шкала для комплексної оцінки ступеня психосоціальної дезадаптації у різних сферах. Особливості прояву афективної симптоматики визначали за даними шкал депресії та тривоги М. Hamilton.

Важкість психосоціальної дезадаптації була найменшою при психогенному характері депресії, більш важкою при ендогенному та найважчою — при органічному її генезі.

Ступінь психосоціальної дезадаптації у хворих на депресивні розлади виявляє очевидні асоціації з важкістю афективної симптоматики. Водночас, такі асоціації не є абсолютними, і для деяких форм депресії та певних сфер психосоціальної дезадаптації не мають статистично значущого характеру. Це свідчить про більш складні механізми психосоціальної дезадаптації при депресивних розладах і про потребу вивчення інших факторів, що можуть мати вплив на стан дезадаптації, крім вираженості афективної симптоматики.

Ключові слова: психосоціальна дезадаптація, депресивні розлади, психогенна депресія, органічна депресія, ендогенна депресія, шкала психосоціальної дезадаптації, афективна симптоматика

Цель работы — исследовать особенности взаимосвязей выраженности психосоциальной дезадаптации и аффективной симптоматики у женщин с депрессивными расстройствами различного генеза для определения в дальнейшем узкоспецифических мишеней дифференцированной психосоциальной реабилитации данного контингента пациентов.

Обследовано 252 женщины, которым был установлен диагноз депрессивного расстройства: 94 человека с депрессивным расстройством психогенного генеза (F43.21), 83 женщины с эндогенной депрессией (F32.0, F32.1, F32.2, F32.3; F33.0, F33.1, F33.2, F33.3; F31.3, F31.4, F31.5) и 75 пациенток с депрессивным расстройством органического генеза (F06.3).

Для идентификации и измерения выраженности психосоциальной дезадаптации нами была разработана оригинальная шкала для комплексной оценки степени психосоциальной дезадаптации в различных сферах. Особенности проявления аффективной симптоматики определяли по данным шкал депрессии и тревоги М. Hamilton.

Тяжесть психосоциальной дезадаптации была наименьшей при психогенном характере депрессии, более тяжелой при эндогенном и самой тяжелой — при органическом ее генезисе.

Степень психосоциальной дезадаптации у больных депрессивными расстройствами обнаруживает очевидные ассоциации с тяжестью аффективной симптоматики. В то же время, такие ассоциации не являются абсолютными, и для некоторых форм депрессии и определенных сфер психосоциальной дезадаптации не имеют статистически значимого характера. Это свидетельствует о более сложных механизмах психосоциальной дезадаптации при депрессивных расстройствах и о необходимости изучения других факторов, которые могут влиять на состояние дезадаптации, кроме выраженности аффективной симптоматики.

Ключевые слова: психосоциальная дезадаптация, депрессивные расстройства, психогенная депрессия, органическая депрессия, эндогенная депрессия, шкала психосоциальной дезадаптации, аффективная симптоматика

The purpose of the work is to explore the features of the relationship between the severity of psychosocial disadaptation and affective symptoms in women with depressive disorders of different genesis, in order to further define the highly specific targets of differentiated psychosocial rehabilitation for this contingent of patients.

252 women who were diagnosed with depressive disorder were examined: 94 persons with depressive disorder of psychogenic origin (F43.21), 83 women with endogenous depression (F32.0, F32.1, F32.2, F32.3, F33.0, F33.1, F33.2, F33.3, F31.3, F31.4, F31.5) and 75 patients with depressive disorder of organic genesis (F06.3).

To identify and measure the severity of psychosocial disadaptation, we have developed an original scale for a comprehensive assessment of the degree of psychosocial maladaptation in various spheres. The features of the manifestation of affective symptoms were determined according to the scale of depression and anxiety M. Hamilton.

The severity of psychosocial disadaptation was the lowest in the psychogenic nature of depression, the more severe in the endogenous and the most severe — in the organic genesis.

The degree of psychosocial maladaptation in patients with depressive disorders reveals obvious associations with the severity of affective symptoms. At the same time, such associations are not absolute, and for some forms of depression and certain spheres of psychosocial maladaptation are not statistically significant. This testifies to more complex mechanisms of psychosocial disadaptation in depressive disorders, and the need to study other factors that may have an effect on the state of disadaptation, in addition to the severity of affective symptoms.

Key words: psychosocial disadaptation, depressive disorders, psychogenic depression, organizational depression, endogenous depression, scale of psychosocial maladaptation, affective symptoms

Серед усього розмаїття психопатології, яка відома на сьогодні, депресивні розлади посідають особливе місце, перетворившись на одне із найбільш поширених захворювань сучасності із тенденцією до неухильного зростання [1]. Їхня поширеність загалом у популяції є досить високою: за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, близько 5 % від усього населення земної кулі звертались за допомогою з цього приводу й отримували відповідне лікування [2—5].

Гостроту проблеми депресивних розладів визначає не тільки їх значна поширеність та тенденція до зростання, але і все більш актуальний суспільний інтерес до цього явища, яке, окрім суто медичного, давно уже набуло глобального соціального значення, впливаючи як на економічні показники, так і міцно переплівшись із різноманітними культурно-цивілізаційними факторами [6—8].

На цьому тлі інтерес становить дослідження ролі психосоціальних стресорів та взаємного впливу депресивної психопатологічної симптоматики й процесів психосоціальної дезадаптації у хворих на депресивні розлади. Отримані на сьогодні дані про різноманітні аспекти цієї проблематики свідчать про те, що при депресивних розладах суттєво страждають якість життя і рівень соціального функціонування [9].

В цьому сенсі особливо гостро стоїть проблема психосоціальної дезадаптації, яку розглядають і як предиктор виникнення депресій, і як фактор, що діє патопластично, і як наслідок дезінтегративного впливу хвороби на адаптивні механізми та соціальні зв'язки [10].

Мета роботи — дослідити особливості взаємозв'язків вираженості психосоціальної дезадаптації й афективної симптоматики у жінок з депресивними розладами різного генезу для визначення в подальшому, таргетних мішеней диференційованої психосоціальної реабілітації цього контингенту пацієнтів.

В основу роботи були покладені результати дисертаційного дослідження, що здійснювалось на базі кафедри психіатрії, наркології та медичної психології ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», Полтавського обласного психоневрологічного диспансеру, Полтавської обласної клінічної психіатричної лікарні імені О. Ф. Мальцева, відділення неврозів та пограничних станів, відділення 4, 5А та 5Б.

Нами було обстежено 252 жінки, яким був встановлений діагноз депресивного розладу відповідно до чинних нормативних документів. Згідно з дизайном роботи, в дослідження були включені 94 особи з депресивним розладом психогенного генезу (продовжена депресивна реакція, зумовлена розладом адаптації, код за МКХ-10 F43.21), 83 жінки з ендogenous депресією (депресивний епізод, коди за МКХ-10 F32.0, F32.1, F32.2, F32.3; рекурентний депресивний розлад, коди за МКХ-10 F33.0, F33.1, F33.2, F33.3; біполярний афективний розлад, поточний епізод депресії, коди за МКХ-10 F31.3, F31.4, F31.5) та 75 пацієнток з депресивним розладом органічного генезу (органічні афективні розлади, код за МКХ-10 F06.3).

Для ідентифікації та вимірювання вираженості психосоціальної дезадаптації нами була розроблена оригінальна шкала для комплексного оцінювання ступеня психосоціальної дезадаптації у різних сферах. Як прототип було обрано шкалу визначення трудової, міжособистісної сімейної та особистісної дезадаптації, розроблену Н. К. Ліпгарт (1984) [цит. за 11], та «Шкалу психосоціальної дезадаптації» Л. О. Герасименко, А. М. Скрипнікова [10].

Розроблена шкала охоплює три основних кластери психосоціального функціонування: макросоціальний,

що включає оцінку соціально-економічної та соціально-інформаційної дезадаптації; мезосоціальний, що включає оцінку соціально-професійної та міжособистісної дезадаптації; та мікросоціальний, що включає оцінку сімейної та батьківської дезадаптації. Ці шість сфер охоплюють основні напрямки психосоціальної дезадаптації і дозволяють визначити порушення психосоціального функціонування індивіда за всіма ключовими напрямками.

Під соціально-економічною дезадаптацією ми розуміли порушення адаптації індивіда у соціальному середовищі під впливом майнових, економічних та фінансових чинників.

Під інформаційно-соціальною дезадаптацією розумілося порушення адаптації індивіда у соціальному середовищі під впливом інформаційних чинників.

Під соціально-професійною дезадаптацією розумілося порушення адаптації індивіда у соціальному (виробничому) середовищі та реалізації професійних функцій, пов'язане з впливом психосоціальних факторів.

Під міжособистісною дезадаптацією ми розуміли порушення інтерперсональної взаємодії, мікросоціальних стосунків та формування соціальних зв'язків.

Під сімейною дезадаптацією розумілося порушення сімейного функціонування та порушення адаптації у соціальному середовищі під впливом сімейних стосунків.

Під батьківською дезадаптацією ми розуміли порушення виконання батьківських функцій і порушення соціального функціонування у зв'язку з виконанням батьківських обов'язків.

Крім оцінювання за кожною зі сфер, проводили обчислення інтегрального показника макросоціальної, мезосоціальної та мікросоціальної дезадаптації, який визначали як суму показників за відповідними сферами, а також інтегрального показника психосоціальної дезадаптації, що визначали як суму показників за всіма сферами психосоціального функціонування.

Особливості прояву афективної симптоматики визначали за даними шкал депресії та тривоги М. Hamilton [12].

За результатами оцінювання ступеня психосоціальної дезадаптації з використанням розробленої нами шкали, описаної вище, обстежені жінки були поділені на дві групи. До першої групи (48 осіб) були віднесені жінки, у яких за жодною зі сфер психосоціального функціонування показник не перевищував 19 балів, що відповідало відсутності ознак дезадаптації. До другої групи (204 особи), були віднесені жінки, у яких принаймні за однією зі шкал були виявлені показники понад 20 балів, що відповідає ознакам дезадаптації. При цьому показник за шкалою в межах 20—29 балів розцінювали як ознаки психосоціальної дезадаптації легкого ступеня, показник у межах 30—39 балів — як ознаки дезадаптації помірного ступеня, показник у 40 і більше балів — ознаки дезадаптації вираженого ступеня.

Серед жінок без ознак психосоціальної дезадаптації виявлено 19 осіб з психогенною депресією, 15 — з ендogenous розладом й 14 — з депресією органічного природи. Кількість пацієнток з психосоціальною дезадаптацією з депресією психогенного генезу склала 75 осіб, ендogenous — 68 хворих, органічного — 61 жінка.

Аналіз особливостей психосоціальної дезадаптації та депресивної симптоматики у дослідженого контингенту дозволив виявити низку важливих закономірностей.

У таблиці 1 наведено середні показники психосоціальної дезадаптації в окремих сферах психосоціального функціонування за запропонованою нами шкалою у жінок, хворих на депресивні розлади.

Таблиця 1. Середні показники ступеня психосоціальної дезадаптації за запропонованою шкалою у жінок, хворих на депресивні розлади, з ознаками та без ознак психосоціальної дезадаптації ($M \pm m$, бали)

Сфери психосоціальної дезадаптації	Хворі без ознак дезадаптації	Хворі з ознаками дезадаптації
Соціально-економічна дезадаптація	13,48 ± 2,77	33,69 ± 8,56
Соціально-інформаційна дезадаптація	13,38 ± 2,71	33,59 ± 8,55
Інтегральний показник макросоціальної дезадаптації	26,85 ± 5,40	67,27 ± 17,10
Соціально-професійна дезадаптація	12,88 ± 2,61	29,36 ± 6,58
Міжособистісна дезадаптація	13,04 ± 2,68	31,31 ± 7,46
Інтегральний показник мезосоціальної дезадаптації	25,92 ± 5,21	60,67 ± 14,00
Сімейна дезадаптація	14,79 ± 2,56	37,80 ± 8,13
Батьківська функція	14,27 ± 3,13	36,24 ± 8,06
Інтегральний показник мікросоціальної дезадаптації	29,06 ± 5,54	74,04 ± 16,13
Інтегральний показник психосоціальної дезадаптації	81,83 ± 15,87	201,99 ± 46,78

Примітка. Усі різниці статистично вірогідні ($p < 0,01$)

Під час аналізу особливостей психосоціальної дезадаптації залежно від генезу депресивного розладу була виявлена чітка закономірність: важкість психосоціальної дезадаптації була найменшою при психогенному характері депресії, більш важкою при ендогенному та най-

важкою — при органічному її генезі. Показники психосоціальної дезадаптації були вищими і при відсутності клінічно окреслених ознак дезадаптації (табл. 2), і в групі обстежених з наявністю ознак психосоціальної дезадаптації (табл. 3).

Таблиця 2. Середні показники ступеня психосоціальної дезадаптації за запропонованою шкалою у жінок, хворих на депресивні розлади, у яких були відсутні клінічно окреслені ознаки психосоціальної дезадаптації ($M \pm m$, бали)

Сфери психосоціальної дезадаптації	Депресія			P_{2-3}	P_{2-4}	P_{3-4}
	психогенна	ендогенна	органічна			
1	2	3	4	5	6	7
Соціально-економічна дезадаптація	11,53 ± 1,61	12,93 ± 1,67	16,50 ± 1,65	< 0,05	< 0,01	< 0,01
Соціально-інформаційна дезадаптація	11,47 ± 1,65	12,87 ± 1,77	16,36 ± 1,60	< 0,05	< 0,01	< 0,01
Інтегральний показник макросоціальної дезадаптації	23,00 ± 3,18	25,80 ± 3,36	32,86 ± 3,13	< 0,05	< 0,01	< 0,01
Соціально-професійна дезадаптація	11,16 ± 1,57	12,20 ± 1,61	15,86 ± 1,75	< 0,05	< 0,01	< 0,01
Міжособистісна дезадаптація	11,11 ± 1,37	12,53 ± 1,77	16,21 ± 1,85	< 0,05	< 0,01	< 0,01
Інтегральний показник мезосоціальної дезадаптації	22,26 ± 2,88	24,73 ± 3,35	32,07 ± 3,29	< 0,05	< 0,01	< 0,01
Сімейна дезадаптація	12,74 ± 2,26	14,93 ± 1,39	17,43 ± 0,94	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Батьківська функція	12,00 ± 2,38	14,13 ± 2,61	17,50 ± 1,16	< 0,05	< 0,01	< 0,01
Інтегральний показник мікросоціальної дезадаптації	24,74 ± 4,46	29,07 ± 3,81	34,93 ± 1,86	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Інтегральний показник психосоціальної дезадаптації	70,00 ± 10,37	79,60 ± 10,29	99,86 ± 7,99	< 0,05	< 0,01	< 0,01

Таблиця 3. Середні показники ступеня психосоціальної дезадаптації за запропонованою шкалою у жінок, хворих на депресивні розлади, у яких були наявні клінічно окреслені ознаки психосоціальної дезадаптації ($M \pm m$, бали)

Сфери психосоціальної дезадаптації	Депресія		
	психогенна	ендогенна	органічна
Соціально-економічна дезадаптація	28,23 ± 7,28	35,13 ± 7,16	38,84 ± 7,58
Соціально-інформаційна дезадаптація	28,15 ± 7,20	34,96 ± 7,20	38,79 ± 7,60
Інтегральний показник макросоціальної дезадаптації	56,37 ± 14,46	70,09 ± 14,35	77,62 ± 15,16
Соціально-професійна дезадаптація	25,43 ± 5,29	30,59 ± 5,97	32,85 ± 6,19
Міжособистісна дезадаптація	26,84 ± 6,22	32,47 ± 6,66	35,51 ± 6,84
Інтегральний показник мезосоціальної дезадаптації	52,27 ± 11,48	63,06 ± 12,58	68,36 ± 12,95
Сімейна дезадаптація	32,25 ± 7,77	39,69 ± 6,41	42,52 ± 6,17
Батьківська функція	30,96 ± 7,69	37,72 ± 6,42	41,08 ± 6,29
Інтегральний показник мікросоціальної дезадаптації	63,21 ± 15,41	77,41 ± 12,75	83,61 ± 12,38
Інтегральний показник психосоціальної дезадаптації	171,85 ± 41,03	210,56 ± 39,24	229,59 ± 39,99

Примітка. Усі різниці статистично вірогідні ($p < 0,01$)

Далі нами були зіставлені показники дезадаптації з показниками вираженості афективної симптоматики. Результати дослідження показників за шкалою депресії М. Hamilton у жінок, хворих на депресивні розлади, з наявністю та відсутністю ознак психосоціальної дезадаптації (табл. 4), свідчать, що у жінок з ознаками психосоціальної дезадаптації виявлено значуще вищі показники за симптомами депресії (за винятком критичності, симптоматики деперсоналізації та дереалізації, і параноїдальної симптоматики), порівняно з жінками без ознак дезадаптації. Найбільш суттєві різниці були виявлені для власне депресивної симптоматики, почуття провини, інсомнії, тривожної симптоматики та соматовегетативних проявів депресії. У хворих з ознаками психосоціальної дезадаптації значуще вищими виявилися також інтегральний показник депресії, а також показники, що характеризують вираженість окремих форм депресії: адинамічної, ажитованої, зі страхом і недиференційованої.

Дослідження показників депресії та тривоги за шкалами М. Hamilton виявило, що загалом вираженість депресивної симптоматики є меншою при психогенному генезі депресії, дещо більшою — при ендогенному, і найбільшою — при психогенному. У групі обстежених з відсутністю ознак психосоціальної дезадаптації ця тенденція виражена меншою мірою: різниці в інтегральних показниках депресії, показниках адинамічної та ажитованої депресії, а також депресії зі страхом були статистично значущими при порівнянні усіх варіантів депресії, тоді як показники недиференційованої депресії, соматичної тривоги в усіх групах та показники тривоги (загальний і показник психічної тривоги) при порівнянні психогенної та ендогенної депресії не виявили значущих різниць (табл. 5).

У групі жінок з ознаками психосоціальної дезадаптації виявлено дещо інші особливості: показники депресії і тривоги у обстежених з психогенним характером депресії значуще відрізнялися від таких у обстежених з ендогенним та органічним характером, тоді як різниці між групами ендогенного та органічного характеру депресії були виражені суттєво менше (табл. 6).

Аналіз вираженості показників тривоги за шкалою М. Hamilton у жінок, хворих на депресивні розлади, дозволив виявити низку закономірностей (табл. 7).

Таблиця 4. Середні показники за шкалою депресії М. Hamilton у жінок, хворих на депресивні розлади, з ознаками та без ознак психосоціальної дезадаптації

Симптом	Хворі без ознак дезадаптації	Хворі з ознаками дезадаптації	p
Депресивний настрій	3,04 ± 0,20	3,20 ± 0,40	< 0,05
Почуття провини	0,15 ± 0,36	0,92 ± 0,80	< 0,01
Суїцидальні наміри	0,85 ± 0,36	1,06 ± 0,60	< 0,05
Раннє безсоння	0,27 ± 0,45	0,53 ± 0,73	< 0,05
Середнє безсоння	0,42 ± 0,58	0,71 ± 0,83	< 0,05
Пізнє безсоння	0,88 ± 0,76	1,34 ± 0,49	< 0,01
Працездатність і активність	2,52 ± 0,62	3,18 ± 0,83	< 0,01
Загальмованість	1,02 ± 0,86	1,35 ± 0,64	< 0,05
Ажитація	0,83 ± 0,86	1,22 ± 0,94	< 0,01
Психічна тривога	1,48 ± 1,15	3,34 ± 0,87	< 0,01
Соматична тривога	0,42 ± 0,65	1,07 ± 0,89	< 0,01
Шлунково-кишкові симптоми	0,48 ± 0,50	0,78 ± 0,72	< 0,05
Загальні соматичні симптоми	0,88 ± 0,61	1,48 ± 0,55	< 0,01
Генітальні симптоми	0,27 ± 0,45	0,57 ± 0,73	< 0,05
Іпохондрія	0,96 ± 1,13	1,63 ± 1,14	< 0,01
Втрата маси тіла	0,52 ± 0,68	0,85 ± 0,86	< 0,05
Критичність	0,38 ± 0,53	0,62 ± 0,82	> 0,05
Добові коливання	0,35 ± 0,53	0,77 ± 0,57	< 0,01
Деперсоналізація та дереалізація	0,06 ± 0,24	0,10 ± 0,46	> 0,05
Параноїдальні симптоми	0,00 ± 0,00	0,00 ± 0,00	> 0,05
Обсесивні та компульсивні симптоми	0,75 ± 0,79	1,29 ± 0,61	< 0,01
Загальний показник депресії	15,35 ± 3,34	23,85 ± 4,60	< 0,01
Адинамічна депресія	11,52 ± 2,15	17,50 ± 3,91	< 0,01
Ажитована депресія	7,15 ± 3,15	11,88 ± 2,63	< 0,01
Депресія зі страхом	4,88 ± 2,35	9,87 ± 2,85	< 0,01
Недиференційована депресія	2,58 ± 1,33	4,60 ± 1,33	< 0,01

Таблиця 5. Середні показники за шкалами депресії та тривоги М. Hamilton у жінок, хворих на депресивні розлади, з відсутністю ознак психосоціальної дезадаптації (M ± m, бали)

Сфери психосоціальної дезадаптації	Депресія			p ₂₋₃	p ₂₋₄	p ₃₋₄
	психогенна	ендогенна	органічна			
1	2	3	4	5	6	7
Загальний показник депресії	12,42 ± 2,12	15,60 ± 1,68	19,07 ± 1,90	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Адинамічна депресія	9,68 ± 1,86	12,00 ± 0,85	13,50 ± 1,34	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Ажитована депресія	4,32 ± 1,92	7,40 ± 1,80	10,71 ± 1,33	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Депресія зі страхом	2,89 ± 1,79	5,53 ± 1,64	6,86 ± 1,46	< 0,01	< 0,01	< 0,05
Недиференційована депресія	2,16 ± 1,42	2,73 ± 1,03	3,00 ± 1,41	> 0,05	> 0,05	> 0,05
Загальний показник тривоги	11,74 ± 4,36	14,33 ± 3,64	17,29 ± 3,56	> 0,05	< 0,01	< 0,05
Психічна тривога	6,95 ± 3,27	8,60 ± 2,10	10,86 ± 1,66	> 0,05	< 0,01	< 0,01
Соматична тривога	4,79 ± 2,25	5,73 ± 2,31	6,43 ± 2,31	> 0,05	> 0,05	> 0,05

Таблиця 6. Середні показники за шкалами депресії та тривоги М. Hamilton у жінок, хворих на депресивні розлади, з наявністю ознак психосоціальної дезадаптації ($M \pm m$, бали)

Сфери психосоціальної дезадаптації	Депресія			p_{2-3}	p_{2-4}	p_{3-4}
	психогенна	ендогенна	органічна			
1	2	3	4	5	6	7
Загальний показник депресії	20,04 ± 3,34	25,03 ± 3,98	27,23 ± 2,97	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Адинамічна депресія	14,56 ± 2,96	18,57 ± 3,40	19,92 ± 3,14	< 0,01	< 0,01	< 0,05
Ажитована депресія	9,95 ± 2,12	12,43 ± 2,38	13,66 ± 1,83	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Депресія зі страхом	7,63 ± 2,50	11,03 ± 2,36	11,33 ± 1,89	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Недиференційована депресія	3,88 ± 1,15	5,06 ± 1,37	4,98 ± 1,12	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Загальний показник тривоги	17,77 ± 4,51	21,13 ± 3,59	22,57 ± 4,70	< 0,01	< 0,01	< 0,05
Психічна тривога	9,95 ± 2,77	12,06 ± 2,09	12,77 ± 2,67	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Соматична тривога	7,83 ± 2,56	9,07 ± 2,32	9,80 ± 2,57	< 0,01	< 0,01	> 0,05

Таблиця 7. Середні показники за шкалою тривоги М. Hamilton у жінок, хворих на депресивні розлади, з ознаками та без ознак психосоціальної дезадаптації ($M \pm m$, бали)

Симптом	Хворі без ознак дезадаптації	Хворі р ознаками дезадаптації	p
Тривожний настрій	0,98 ± 0,73	1,46 ± 0,61	< 0,01
Напруження	0,92 ± 0,94	1,27 ± 1,27	> 0,05
Страхи	0,67 ± 0,81	1,56 ± 1,16	< 0,01
Інсомнія	2,27 ± 1,70	3,20 ± 0,99	< 0,01
Когнітивні порушення	0,71 ± 0,80	0,82 ± 0,88	> 0,05
Депресивний настрій	3,06 ± 0,24	3,18 ± 0,39	< 0,05
Соматичні м'язові симптоми	1,00 ± 0,58	1,22 ± 0,59	< 0,05
Соматичні сенсорні симптоми	0,79 ± 1,11	1,56 ± 1,06	< 0,01
Серцево-судинні симптоми	0,38 ± 0,70	0,67 ± 0,83	< 0,05
Респіраторні симптоми	0,17 ± 0,43	0,45 ± 0,73	< 0,05
Гастроінтестинальні симптоми	0,48 ± 0,77	0,84 ± 0,79	< 0,01
Сечостатеві симптоми	0,38 ± 0,67	0,81 ± 1,07	< 0,05
Вегетативні симптоми	0,83 ± 0,97	1,43 ± 1,20	< 0,01
Поведінка під час огляду	1,54 ± 0,92	1,86 ± 0,91	< 0,05
Загальний показник тривоги	14,17 ± 4,47	20,33 ± 4,73	< 0,01
Психічна тривога	8,60 ± 2,97	11,50 ± 2,80	< 0,01
Соматична тривога	5,56 ± 2,34	8,83 ± 2,61	< 0,01

З таблиці 7 видно, що у жінок з ознаками психосоціальної дезадаптації показники за всіма симптомами (крім напруження та когнітивних порушень) були значуще вищими, ніж у жінок без ознак дезадаптації. Найбільші різниці виявлені для тривожної симптоматики, інсомнії, соматовегетативної симптоматики, тривоги та інтегральних показників — як загального, так і показників психічної та соматичної тривоги.

Нами також було проаналізовано особливості вираженості депресивної симптоматики у жінок, хворих на депресивні розлади, залежно від ступеня психосоціальної дезадаптації у кожній з шести сфер. Результати цього аналізу узагальнені в табл. 8.

Загальна тенденція до підвищення кількісних показників вираженості депресивних проявів, показників вираженості адинамічних, ажитованих, недиференційованих форм депресії та депресії зі страхом, а також загального показника тривоги і показників психічної та соматичної тривоги, зі збільшенням ступеня психосоціальної дезадаптації, зберігається для всіх сфер: соціально-економічної, соціально-інформаційної, соціально-професійної, міжособистісної, сімейної та батьківської. Найбільш сильно депресивна та тривожна симптоматика була асоційована з сімейною та батьківською дезадаптацією, найменше — з соціально-професійною та соціально-інформаційною дезадаптацією.

Таблиця 8. Середні показники вираженості депресивної та тривожної симптоматики за шкалами депресії та тривоги М. Hamilton у жінок, хворих на депресивні розлади, з різним ступенем психосоціальної дезадаптації в окремих сферах психосоціального функціонування ($M \pm m$, бали)

Показник	Ступінь дезадаптації				Рівень статистичної значущості різниць					
	відсутня	слабка	помірна	виражена	p_{2-3}	p_{2-4}	p_{2-5}	p_{3-4}	p_{3-5}	p_{4-5}
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Соціально-економічна дезадаптація										
Загальний показник депресії	15,31 ± 3,31	19,85 ± 3,18	24,45 ± 3,25	28,05 ± 3,06	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Адинамічна депресія	11,38 ± 2,07	14,05 ± 2,24	17,89 ± 2,49	21,35 ± 2,82	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Ажитована депресія	7,10 ± 3,12	10,34 ± 2,26	11,97 ± 2,47	13,68 ± 1,99	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Депресія зі страхом	4,75 ± 2,28	7,30 ± 2,15	10,87 ± 2,02	11,90 ± 1,77	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Недиференційована депресія	2,65 ± 1,31	3,71 ± 1,21	5,18 ± 1,23	4,95 ± 1,13	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Загальний показник тривоги	13,94 ± 4,29	15,88 ± 2,72	21,10 ± 2,59	25,02 ± 3,36	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Психічна тривога	8,46 ± 2,87	8,92 ± 1,72	12,15 ± 1,74	13,97 ± 2,12	> 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Соматична тривога	5,48 ± 2,29	6,96 ± 2,02	8,94 ± 1,87	11,05 ± 2,17	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Соціально-інформаційна дезадаптація										
Загальний показник депресії	15,40 ± 3,40	19,99 ± 3,20	24,64 ± 3,21	28,17 ± 3,04	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Адинамічна депресія	11,52 ± 2,15	14,01 ± 2,24	18,22 ± 2,35	21,41 ± 2,84	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Ажитована депресія	7,19 ± 3,21	10,39 ± 2,27	11,97 ± 2,48	13,78 ± 1,96	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Депресія зі страхом	4,92 ± 2,40	7,33 ± 2,22	11,06 ± 1,91	11,91 ± 1,80	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,05
Недиференційована депресія	2,60 ± 1,33	3,84 ± 1,20	5,21 ± 1,24	4,93 ± 1,14	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Загальний показник тривоги	14,04 ± 4,36	16,08 ± 2,80	21,30 ± 2,56	25,10 ± 3,38	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Психічна тривога	8,56 ± 2,93	9,00 ± 1,72	12,28 ± 1,70	14,02 ± 2,13	> 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Соматична тривога	5,48 ± 2,29	7,08 ± 2,02	9,01 ± 1,88	11,09 ± 2,19	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Соціально-професійна дезадаптація										
Загальний показник депресії	15,40 ± 3,40	21,12 ± 3,85	26,06 ± 3,32	30,19 ± 1,60	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Адинамічна депресія	11,52 ± 2,15	14,72 ± 2,53	19,88 ± 2,60	23,38 ± 1,82	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Ажитована депресія	7,21 ± 3,24	10,90 ± 2,63	12,60 ± 2,28	14,44 ± 1,03	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Депресія зі страхом	4,92 ± 2,40	8,14 ± 2,55	11,58 ± 1,96	12,19 ± 1,22	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Недиференційована депресія	2,58 ± 1,33	4,29 ± 1,36	4,83 ± 1,26	5,50 ± 0,82	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,05	< 0,01	< 0,05
Загальний показник тривоги	14,08 ± 4,42	17,10 ± 3,16	23,54 ± 3,49	25,13 ± 3,16	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Психічна тривога	8,60 ± 2,97	9,71 ± 2,11	13,24 ± 2,10	14,13 ± 2,13	> 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Соматична тривога	5,48 ± 2,29	7,38 ± 1,99	10,30 ± 2,26	11,00 ± 2,07	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Міжособистісна дезадаптація										
Загальний показник депресії	15,35 ± 3,34	20,44 ± 3,56	25,42 ± 3,46	29,29 ± 1,98	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Адинамічна депресія	11,52 ± 2,15	14,36 ± 2,48	18,98 ± 2,89	22,39 ± 2,10	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Ажитована депресія	7,15 ± 3,15	10,57 ± 2,46	12,34 ± 2,40	14,43 ± 1,07	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Депресія зі страхом	4,88 ± 2,35	7,66 ± 2,44	11,28 ± 1,95	12,11 ± 1,57	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,05
Недиференційована депресія	2,58 ± 1,33	3,97 ± 1,24	5,09 ± 1,23	5,00 ± 1,12	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Загальний показник тривоги	14,17 ± 4,47	16,38 ± 2,98	22,26 ± 3,04	26,25 ± 3,38	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Психічна тривога	8,60 ± 2,97	9,27 ± 1,94	12,62 ± 1,87	14,71 ± 2,14	> 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Соматична тривога	5,56 ± 2,34	7,12 ± 2,04	9,63 ± 2,08	11,54 ± 2,17	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01

Показник	Ступінь дезадаптації				Рівень статистичної значущості різниць					
	відсутня	слабка	помірна	виражена	P_{2-3}	P_{2-4}	P_{2-5}	P_{3-4}	P_{3-5}	P_{4-5}
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Сімейна дезадаптація										
Загальний показник депресії	15,35 ± 3,34	18,16 ± 2,78	22,48 ± 3,46	26,88 ± 3,41	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Адинамічна депресія	11,52 ± 2,15	13,09 ± 2,32	15,61 ± 2,36	20,52 ± 2,82	< 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Ажитована депресія	7,15 ± 3,15	9,44 ± 2,05	11,58 ± 2,56	12,95 ± 2,25	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Депресія зі страхом	4,88 ± 2,35	6,38 ± 2,21	9,12 ± 2,36	11,65 ± 1,90	< 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Недиференційована депресія	2,58 ± 1,33	3,09 ± 1,03	4,81 ± 1,12	4,95 ± 1,24	> 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Загальний показник тривоги	14,17 ± 4,47	15,13 ± 2,51	18,18 ± 3,22	23,82 ± 3,53	> 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Психічна тривога	8,60 ± 2,97	8,47 ± 1,50	10,45 ± 2,22	13,36 ± 2,15	> 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Соматична тривога	5,56 ± 2,34	6,66 ± 1,96	7,73 ± 1,98	10,46 ± 2,23	< 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,05	< 0,01	< 0,01
Батьківська дезадаптація										
Загальний показник депресії	15,35 ± 3,34	18,66 ± 3,07	23,00 ± 3,48	27,58 ± 3,15	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Адинамічна депресія	11,52 ± 2,15	13,29 ± 2,37	16,39 ± 2,62	21,04 ± 2,75	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Ажитована депресія	7,15 ± 3,15	9,66 ± 2,17	11,63 ± 2,48	13,34 ± 2,10	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Депресія зі страхом	4,88 ± 2,35	6,82 ± 2,36	9,54 ± 2,45	11,84 ± 1,84	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Недиференційована депресія	2,58 ± 1,33	3,34 ± 1,19	4,83 ± 1,20	4,97 ± 1,18	< 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	> 0,05
Загальний показник тривоги	14,17 ± 4,47	15,26 ± 2,82	19,21 ± 3,33	24,32 ± 3,63	> 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Психічна тривога	8,60 ± 2,97	8,50 ± 1,66	10,99 ± 2,14	13,66 ± 2,22	> 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Соматична тривога	5,56 ± 2,34	6,76 ± 2,22	8,22 ± 2,00	10,66 ± 2,31	< 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01

Отже, ступінь психосоціальної дезадаптації у хворих на депресивні розлади виявляє очевидні асоціації з важкістю афективної симптоматики. Водночас, дані аналізу засвідчили, що такі асоціації не є абсолютними, і для деяких форм депресії та певних сфер психосоціальної дезадаптації не мають статистично значущого характеру. Це свідчить про більш складні механізми психосоціальної дезадаптації при депресивних розладах і про потребу вивчення інших чинників, що можуть мати вплив на стан дезадаптації, крім вираженості афективної симптоматики.

Список літератури

1. Волошин П. В., Марута Н. О. Основні напрямки наукових розробок в неврології, психіатрії та наркології в Україні // Український вісник психоневрології. 2017. Т. 25, вип. 1 (90). С. 10—18.
2. Марута Н. А., Панько Т. В., Каленская Г. Ю., Федченко В. Ю. Тревожная депрессия (клинико-психопатологическая и патопсихологическая характеристика) // Таврический журнал психиатрии. 2014. Т. 18, № 2 (67). С. 5—13.
3. Нециркулярні депресії: монографія / за ред. О. К. Напрєєнка. К.: Софія-А, 2013. 624 с.
4. Маркова М. В. Депрессивные расстройства в сети первичной медицинской помощи: из «диагностических невидимок» — на арену общемедицинской практики // Medix. AntiAging. 2009. № 5 (11). С. 18—22.
5. Чабан О. С., Полшкова С. Г. Невротические и эндогенные депрессии // Нейро News. 2008. № 3 (1). С. 10—16.
6. Михайлов Б. В. Проблема депрессивных расстройств. Гипотеза возникновения // Украинский вісник психоневрології. 2012. Т. 20, вип. 4 (73). С. 53—55.

7. Денисенко М. М. Патопсихологические механизмы формирования суицидального поведения у больных экзогенными и эндогенными депрессиями // Медицинская психология. 2010. Т. 5. № 3 (19). С. 55—61.

8. Маркова М. В., Кожина А. М., Рахман Л. В. Роль стрессовых факторов в синдромогенезе терапевтично резистентных депрессий // Український вісник психоневрології. 2015. Т. 23, вип. 3 (84). С. 163—164.

9. Рахман Л. В. Стан і структура соціального функціонування у пацієнтів із терапевтично-резистентними депресіями // Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. Hamilton, ON. 2015. Issue 5 (11). P. 110—121.

10. Скрипніков А. М., Герасименко Л. О., Ісаков Р. І. Прогностичне значення визначення типів психосоціальної дезадаптації у жінок з невротичними розладами // Світ медицини та біології. 2015. № 2 (50) С. 73—76.

11. Гапонов К. Д. Клініко-психопатологічні та соціальні індикатори вираженості шкідливих наслідків алкогольної залежності в світлі оптимізації її комплексного лікування // Архів психіатрії. 2012. Т. 18, № 2 (69). С. 111—120.

12. Подкорытов В. С., Чайка Ю. Ю. Депрессии. Современная терапия: руководство для врачей. Харьков: Торнадо, 2003. 352 с.

Надійшла до редакції 17.05.2018 р.

ІСАКОВ Рустам Ісроїлович, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава, Україна

ISAKOV Rustam, MD, PhD, Associate Professor, Lecturer of narcology and medical psychology Department of the of the Higher State Educational Institution of Ukraine "Ukrainian Medical Stomatological Academy", Poltava, Ukraine